

Cezerî Kasım Paşa Camii'nin mihrabının solunda yer alan Kâbe tasvirli pano

lu'nun tesbitine göre Kasım Paşa'nın Kırm'da Kefe'de de bir camii vardı.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayvarsarâyi, *Vefeyât-ı Selâtin*, s. 79; a.mlf., *Hadikatü'l-cevâmi'*, I, 280-281 (Cağaloğlu'nda ki diğer camii için bk. s. 79-80); *Sicill-i Osmânî*, IV, 47; Halil Ethem [Eldem], *Camilerimiz*, İstanbul 1932, s. 48-49; a.e.: *Nos mosquées de Stamboul* (trc. E. Mamboury), İstanbul 1934, s. 70-71, res. 20'de caminin eski bir fotoğrafı vardır; Kâzım Baykal, *Bursa ve Anıtları*, Bursa 1950, s. 147; Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s. 433-435; Semavi Eyice, *İstanbul, Petit guide à travers les monuments byzantins et turcs*, İstanbul 1955, s. 100, nr. 152; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1962, I, 39; Yüksel, *Osmanlı Mi'mârîsi V*, s. 432-434; A. Gabriel, "Les Mosquées de Constantinople", *Syria*, VII, Paris 1926, s. 370; K. Erdmann, "Ka'bah Fli-esen", *Ars Orientalis*, III, Washington 1959, s. 193-197; Sabih Erken, "Türk Çiniciliğinde Kâbe Tasvirleri", *VD*, IX (1971), s. 314-315, rs. 30; Hakkı Göktürk, "Cezerî Kasım Paşa Camii", *İst.A*, VII, 3539; C. Orhonlu, "Kâsım Paşa", *Eİ²* (İng.), IV, 722.

SEMAVİ EYİCE

CEZERİYYE

(bk. el-MUKADDİMETÜ'L-CEZERİYYE).

CEZİME b. ÂMİR (Benî Cezîme b. Âmir)

(بنو جذيمة بن عامر)

Adnânîler'e mensup bir Arap kabilesi.

Cezîme b. Âmir b. Abdümenât b. Kinâne'nin soyundan gelen bu kabile, Hz. Peygamber zamanında Mekke'nin güneyinde Yelemlem civarında Gumeysâ denilen yerde ikamet ediyordu.

Hız. Peygamber Mekke'nin fethinden sonra çevredeki kabileleri İslâm'a davet maksadıyla seriyeler göndermeye başladı. Bu arada Hâlid b. Velîd'i de ensar, muhacir, Benî Süleym ve Benî Müdlic'e mensup askerlerden oluşan 350 kişilik bir seriyenin başında Cezîme kabilesi-

ne gönderdi (Şevval 8/Şubat 630). Hâlid b. Velîd Gumeysâ'ya varınca Cezîme kabilesinin silâhlanmış olduğunu gördü. İslâmiyet'in Arap kabileleri arasında hızla yayıldığını söyleyerek onlardan silâhlarını bırakıp müslüman olmalarını istedi. Bir kısmı silâhlarını bırakmak istediği halde bazıları buna şiddetle karşı çıktılar. Ancak aralarında geçen kısa bir tartışmadan sonra silâhlarını bıraktılar ve "Dinimizi değiştirdik" anlamında "sabe'nâ" (صَابِنَا) dediler. Fakat Hâlid b. Velîd onların bu sözlerinden müslüman olduklarına kani olmadı. Sert ve disiplinli bir kumandan olan Hâlid b. Velîd, onların vaktiyle İslâm düşmanlarıyla iş birliği yaptıklarını da hatırlayarak kendilerini esir aldı ve askerler arasında dağıttı, ertesi sabah da öldürülmelerini emretti. Bunun üzerine Süleymoğulları ellerindeki otuz kadar esiri öldürdüler. Fakat başta Abdullah b. Ömer ve Ebû Huzeyfe'nin âzatlısı Sâlim olmak üzere ensar ve muhacirler bu emre karşı çıktılar; İslâmiyet'i kabul ettiklerini söyleyerek onları serbest bıraktılar. Hatta bazı sahâbiler Hâlid b. Velîd'i, Câhiliye döneminde Yemen'e yaptığı bir seferden dönerken Cezîme kabilesi tarafından öldürülen amcası Fâkih b. Mugire'nin intikamını almak için esirleri öldürtmekle itham ettiler.

Bu haber Medine'ye ulaşınca Hz. Peygamber çok üzüldü; Hâlid b. Velîd'i onların müslüman olup olmadıklarını tesbit hususunda acele etmekle suçladı ve, "Allahım, ben Hâlid'in yaptıklarından berriyim!" diyerek onun bu davranışını tasvip etmediğini belirtti. Bununla birlikte Hâlid'in onları, müslüman olduklarını açıkça ifade etmedikleri için müşrik kalmakta direndiklerini sanarak öldürttüğünü ve ictihadında yanıldığını kabul etti. Kabile mensuplarını Câhiliye döneminden kalma bir intikam hissiyle öldürmediğine yemin eden Hâlid'i acele etmesinden dolayı kınamakla beraber cezalandırmadı ve kumandanlık görevinden de azletmedi. Ayrıca Hz. Ali'yi Cezîme kabilesine gönderip öldürülenlerin diyetlerini ödetti ve uğradıkları zararı fazlasıyla tazmin etti.

Hâlid b. Velîd, kabile mensuplarının hiçbir te'vile yer bırakmayacak bir şekilde açıkça "Müslüman olduk" (أَسْلَمْنَا) demelerinin istediği halde onlar Buhârî'deki hadisten de anlaşılacağı üzere ("Meğâzi", 60, "Aḥkâm", 35) bunu net olarak ifade edemediler veya bazıları kasten "sabe'nâ" dediler. Hâlid ise bunu yeterli görmedi.

Nitekim Hz. Ömer müslüman olduğu zaman Cemil b. Ma'mer el-Cumahî'nin Kâbe önünde toplanmış olan halka hitaben, "Ömer din değiştirdi" (أَلَا إِنَّ عَمْرًا قَدْ صَبَا) diye bağırması üzerine Hz. Ömer itiraz ederek, "Hayır, yalan söylüyor, ben müslüman oldum" (أَسْلَمْتُ) demişti ki (İbn Hişâm, I, 348-349) bu olay kelimenin Araplar arasında aynı mânâda kullanılmadığını ve Hz. Ömer'in de bu kelimeyi Hâlid b. Velîd'in anladığı şekilde yorumladığını göstermektedir.

Caetani'nin bu olayı istismar ederek Hâlid'i İslâmiyet'i henüz samimi olarak benimsememekle ve onu savaş için değil İslâm'a davet için gönderen Hz. Peygamber'i de açık tâlimat vermemesinden dolayı suça iştirak etmekle itham etmesi (*İslâm Tarihi*, V, 387), Weir'in de Hâlid'in bu hareketini "hâinâne bir darbe" olarak nitelmesi (*İA*, III, 152) doğru değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Meğâzi", 60, "Aḥkâm", 35; Vâkidi, *el-Meğâzi*, III, 875-884; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 348-349; IV, 428-436; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 147-148; Belâzürî, *Ensâb*, I, 381-382; Taberî, *Târîḫ* (Ebû'l-Fazl), III, 66-69; Yâkût, *Mu'cemmü'l-büldân*, IV, 214; İbn Kesir, *el-Bidâye*, IV, 312-316; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, Kahire 1392/1972, XIV, 327-328; Diyarbekrî, *Târîḫu'l-ḥamîs*, II, 97-99; L. Caetani, *İslâm Tarihi* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1924-27, V, 386-395; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 307, 513; W. Montgomery Watt, *Muhammad at Madina*, New York 1981, s. 70, 84, 257; Kehhâle, *Mu'cemmü' ḳabâ' ilî'l-'Arab*, Beyrut 1402/1982, I, 176; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), VIII, 380-395; Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Halid b. Velid*, İstanbul 1990, s. 184-204; T. H. Weir, "Cezîme", *İA*, III, 152; L. Vecchia Vaglieri, "Djadhîma b. 'Âmir", *Eİ²* (İng.), II, 365-366.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

CEZİME el-EBRAŞ

(جذيمة العبراش)

Ebû Mâlik Cezîme b. Mâlik b. Fehm el-Ebraş (el-Vazzâh) et-Tenûhî el-Ezdi (ö. 268 [?])

Irak'ta hüküm süren
Tenûhî Devleti'nin
üçüncü hükümdarı.

Milâttan sonra 30 yıllarında hükümdar olduğu bazı kaynaklarda zikredilmekte ise de milâdî III. asırda yaşadığı anlaşılmaktadır. Aşağı Fırat bölgesindeki Tenûhî Devleti'nin en güçlü hükümdarı olmuş, Hîre ve Enbâr ile yöredeki şehirleri kısa sürede idaresine almıştı. İleri görüşlü, kararlı ve cesur ve bir kral olup